

джена система співпраці з населенням – наприклад, соціологічні опитування свідчать, що переважна більшість молоді готова продовжувати навчання після одержання середньої освіти (в останні 5-7 років кількість бажаючих отримувати вищу освіту після закінчення школи має тенденцію до збільшення), проте молоді люди не знають, на які професії є попит на ринку праці, тому досить часто вибір майбутньої професії не є обґрунтованим. Важливими проблемами є також недосконалість системи підвищення кваліфікації (або перекваліфікації) працівників, ігнорування психологічних стимулів до пошуку роботи безробітними особами, а також гендерних відмінностей, відсутність безпосереднього зв'язку служб зайнятості та кадрових агентств з роботодавцями, а також роботодавців з вищими навчальними закладами, низька поінформованість населення про зміни ситуації на ринку праці тощо. Всі ці проблеми поглиблюють значні диспропорції українського ринку праці.

IV. Висновки. На нашу думку, становлення ефективного ринку праці в Україні можливе лише при врахуванні світового та історичного досвіду, а також важливих ринкових інституційних перетворень, що включають не лише економічні, але й неекономічні аспекти. В Україні досі не існує комплексного підходу до вирішення проблеми створення ефективного ринку праці.

У сучасних умовах політика держави повинна бути спрямована на забезпечення гнучкості ринку праці, регулювання сегмента прихованого безробіття, стимулювання попиту на працю, забезпечення гарантій зайнятості для окремих категорій громадян працездатного віку, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці (молоді, жінок, інвалідів), посилення взаємодії професійно-технічних навчальних закладів та роботодавців з метою визначення потреби у певних спеціальностях та працевлаштування випускників. Забезпечення цих соціальних пріоритетів на практиці потребує впливу відповідних регуляторів та важелів. Основними серед них можуть бути: ефективна соціально-економічна політика, яка сприятиме створенню нових робочих місць, підтримці малого і середнього бізнесу; економічні важелі, від яких залежить реформування оплати праці й доходів, погашення заборгованості з оплати праці; регіональні програми забезпечення соціального захисту працюючих, розвиток ринкової інфраструктури тощо.

Вдосконалення системи працевлаштування безробітних громадян має враховувати розроблення систем прогнозування потреб ринку праці в працівниках певної професійної спрямованості та кваліфікації. Створення високоефективної системи професійної орієнтації з урахуванням вдосконалення підготовки кадрів навчальними закладами та розширення практики навчання та стажування працівників за кордоном дозволить покращити якість та конкурентноздатність робочої сили.

Державна служба зайнятості, як важливий інституційний елемент ринку праці, відіграє важливу роль у підвищенні ефективності зайнятості населення. На нашу думку, значні розбіжності у діяльності служби зайнятості та приватних кадрових агентств і їх відрив від реальних потреб роботодавців та ринку праці можна подолати за допомогою державної політики, серед основних пріоритетів якої можна виділити наступні: вивчення потреб роботодавців і надання допомоги щодо укомплектування підприємств персоналом; консультування працівників та роботодавців щодо впровадження певних норм законодавства про працю і зайнятість тощо.

Доцільним є створення електронних терміналів професійного інформування та самостійного пошуку роботи громадянами, розробка окремих програм працевлаштування та професійної орієнтації молоді, організація систематичного видання переліку необхідних у регіоні спеціалістів, із зазначенням ступеня популярності тієї чи іншої професії на ринку праці та ін.

Джерела та література

1. Грішнова О.А. Трансформація зайнятості в Україні у перехідний період // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / за ред. І.Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: „Плай”, 2005. – 270 с.
2. Маршавін Ю. Шлях до узгодження попиту й пропозиції // Праця і зарплата. – 2006. - №25. – С. 4-5; 3 Дикий Є. Жизнь на два мира // Експерт. – 2006. - №10. – С. 52-56.

Крюкова О.М., Вербицька Т.О.

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ РЕФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

I. Вступ. Однією з найважливіших складових економічних реформ будь-якої країни є трансформація відносин власності. В Україні цей процес здійснювався шляхом роздержавлення та приватизації і торкнувся майже кожного громадянина нашої держави. Процес приватизації в Україні почався в 1992 р. і відтоді регулюється Законом України «Про приватизацію державного майна України» від 04.03.92 р. № 2163-ХІІ, а також щорічними програмами приватизації.

Проблемами реформування відносин власності в Україні займалися такі вчені як М.Чечетов, В. Ларцев, А. Гальчинський, А.Пасхавер, В.Семенюк, М.Хохлов та ін.

II. Постановка завдання. В статті проаналізовані процеси реформування відносин власності в Україні з точки зору вирішення його головних завдань та вплив приватизації на економічну діяльність України шляхом аналізу деяких макроекономічних показників.

III. Результати. Процес приватизації тісно пов'язан з економічними, політичними та, насамперед, соціальними складовими. Українська приватизація мала стати рушійною силою реформ, на відміну від

інших країн, в яких цей процес був наслідком економічних реформ. Тобто там спочатку провели необхідні економічні реформи (лібералізація ринків), і лише потім – приватизацію. Це дало змогу ринковим інститутам розвинутися до початку приватизації. Цим шляхом пішла більшість країн, зокрема, наш сусід – Польща. Саме непослідовність та спонтанність проведення приватизації від самого її початку завадили досягти головних цілей реформування відносин власності. Для того, щоб більш глибоко проаналізувати процеси приватизації в Україні, необхідно звернутися до історії приватизації. Варто нагадати, що умовно 15 років приватизації можна розділити на 3 етапи:

1. Індивідуальних технологій — 1992-1994 рр.
2. Масової приватизації — 1995-1998 рр.
3. Індивідуальної грошової приватизації — початок 1999 р.

На першому етапі приватизація проводилася переважно неконкурентним способом – шляхом оренди з викупом або викупу трудовим колективом. Так було приватизовано 11 тис. підприємств [1, с.116].

На другому етапі приватизація здійснювалась переважно за приватизаційні папери. Це час дійсно масової приватизації. Цей етап приватизації був покликаний на залучення широких верств населення до процесу приватизації. Проведенню масової приватизації вагому допомогу надали міжнародні організації (зокрема, Міжнародна фінансова корпорація (МФК) — незалежний член групи Світового Банку).

На третьому етапі приватизація носила переважно індивідуальний грошовий характер, тобто вивчався попит на конкретний об'єкт приватизації та кон'юнктура ринку і на цій основі здійснювався продаж.

Порівняно з попередніми етапами, нововведенням у 1999 р. було значне розширення кола фінансових організацій, які можуть брати участь у продажу об'єктів приватизації. Крім традиційного продажу на фондових біржах, аукціонах і конкурсах, пакети акцій мали бути продані: 1) на міжнародних фондових ринках (згідно з правилами їх функціонування); 2) за допомогою торговців цінними паперами на основі договору з ними; 3) за прямими міжнародними договорами (згідно з процедурою, встановленою КМУ). [3]

Тобто фактично тільки після 2000 року (майже через 10 років) можна було говорити, що приватизація в Україні дає певні результати.

В суспільстві та серед аналітиків існують різні думки з приводу ефективності приватизації та ступеня її обґрунтованості. Дані соціологічних спостережень демонструють, що на початку процесу приватизації у населення України було більш лояльне ставлення до приватизації, але з роками недовіра зросла більше ніж на 20% (див. табл.1).

Таблиця 1. Як ви ставитесь до приватизації крупних підприємств? [2, с.21]

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Скоріше негативно	38,4	45,8	45,5	49	54	52,4	51,4	51,8	55,1	51,8	56,1	60,9
Важко сказати	34,2	31,9	31,7	32,3	28	29	30	29,7	26,3	29,1	26,3	25,3
Скоріше позитивно	24,7	21,7	22,8	18,7	17,5	17,7	17,8	17,8	18,3	18,9	17,5	13,3
Не відповіли	2,7	0,7	0	0,1	0,5	0,9	0,8	0,6	0,2	0,2	0,1	0,6
середній бал	1,9	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6	1,7	1,7	1,6	1,7	1,6	1,5

Дані соціологічного опитування свідчать про те, що рівень недовіри до приватизації рік від року зростає. Чому? Тому що більшість громадян не відчули на собі позитивних зрушень, не збільшився рівень добробуту населення. Як показує досвід країн ЦЄ, Прибалтики, негативне ставлення суспільства до приватизації змінюється на позитивне тоді, коли покращується загальна економічна та соціальна ситуація. В Україні у результаті широкомасштабної сертифікатної (ваучерної) приватизації мільйони громадян, всупереч сподіванням, не стали реальними власниками. Більшість із понад 19 млн. акціонерів були власниками лише номінально, оскільки, беручи участь у сертифікатному аукціоні та отримуючи витяг із протоколу про його результати, вони надалі навіть не оформляли право власності на акції.

Також необхідно наголосити, що не вдалося досягти однієї з головних цілей приватизації – створення масового власника. Майже 7,8 млн. громадян України відмовилися від участі в сертифікатній приватизації. Більшість із тих, хто отримали акції і формально є власниками, часто не мають доступу ні до установчих документів, ні до зборів акціонерів, отже не мають тих прав, які за ними закріплені законодавчо [1, с.117].

Негативним наслідком приватизації стала й соціальна незахищеність робітників. Приватні компанії, підприємства нерідко нехтують законодавством та позбавляють робітників їх основних соціальних прав та гарантій.

Приватизація в Україні також не стала і потужним джерелом надходжень до державного бюджету, а отже — фінансової підтримки соціально-економічного розвитку країни. А це вкрай необхідно для країни з трансформаційною економікою. За оцінкою першого віце-прем'єра України у 2003 р. М.Азарова за 11 років приватизації бюджет України отримав лише 6 млрд. грн., хоча в період з 1996-2003рр. було продано об'єктів на суму близько 25871 млн. грн. [3]. Тоді постає питання: де брати кошти на реалізацію загальнонаціональних програм, розвиток економіки і таке інше. Саме тоді з'являється потреба у зовнішніх займах. Так, станом на 3 квартал 2006 року сума державного боргу України складає 14209,05 млн. грн. [3]. Такий розмір зовнішнього боргу – пряма загроза економічній безпеці країни.

Якщо мова зайшла про економічну безпеку України, то необхідно зазначити, що приватизація державної власності в контексті забезпечення економічної безпеки країни пов'язана з двома основними аспектами: 1) з пропорціями розподілу власності на державну і недержавну та визначенням їх оптимального співвідношення; 2) з обсягами присутності у стратегічних галузях виробництва іноземних інвесторів – представників інших держав. Це взагалі дуже гострі та проблемні питання для будь-якої країни. Спробуємо провести деякі паралелі. Г.Паласт (журналіст Бі-Бі-Сі) розповів на прикладі Аргентини про те, як була зруйнована та знищена економіка цієї держави. Це був секретний план для Аргентини, який був підписаний главою Світового Банку (СБ) Джимом Вулфенсоном. Аргентина у кінці 80-х почала виконувати інструкції СБ та МВФ. Паласт виявив, що останні вимагали від уряду країни підписати секретні угоди, в яких погоджувались продати свою найважливішу державну власність. Наприклад, Аргентина продала систему водоспотачання та змушена була купувати свою власну воду набагато дорожче. Після цього у Буенос-Айросі були дуже великі проблеми з питною водою. Отже, МВФ та СБ платили й платять політикам за те, щоб ті приватизували водопроводи, залізниці, нафтові підприємства та інші стратегічно важливі об'єкти [5].

Нагадаємо, що приватизація в Україні здійснюється за участю та при підтримці Міжнародної фінансової корпорації — незалежного члена групи Світового Банку. А у 1999 році в Україні до категорії об'єктів, які підлягають приватизації, були внесені нові складні комплекси: машинобудування, транспорт, зв'язок, переробка нафти і газу. Крім того, у 2005 році був продан іноземній компанії один з найбільших металопереробних комбінатів. Варто зазначити, що металопереробна галузь у структурі експорту України займає лідируюче місце. Так у 2003 році частка металопереробної галузі у загальній структурі експорту складала 36,83%, у 2004 – 39,94%, у 2005 – 40,97%, у 2006 – 42,8%. Тобто, спостерігається стійка тенденція до збільшення частки галузі у загальному обсязі експорту. [3]

Ще одним вкрай негативним аспектом приватизації став високий ступінь політизованості цього процесу. Не секрет, що приватизація від самого її початку проводилася в інтересах правлячої еліти. Інакше як можна пояснити той факт, що приватизація почала проводитися раніше, ніж з'явилося будь-яке її законодавче регулювання та інституціональне підґрунтя. Тепер в ЗМІ дуже широко дискутуються питання щодо перегляду первинної приватизації, про реприватизацію підприємств. Ми вважаємо, що перегляд результатів незаконної або напівзаконної приватизації можливо проводити тільки після того, як буде прийнято відповідне законодавство, адже на даний момент реприватизація суперечить ст.41 Конституції про недоторканість приватної власності.

Ще один недолік приватизації – це те, що прибуткові об'єкти виставляються на продаж, а збиткові залишаються у державній або ж у комунальній власності.

Найбільшим недоліком приватизації, на нашу думку, було й те, що її розпочато за відсутності програми стратегічного розвитку держави, планів структурної перебудови економіки та достатнього законодавчого забезпечення цього процесу.

Отже, до негативних наслідків приватизації в Україні слід віднести наступне:

1. Не було створено широкого прошарку приватних власників;
2. Приватизація не стала фінансовим підґрунтям для подальшого реформування економіки України;
3. Відсутність з боку влади відповідальності щодо захисту національних інтересів, забезпечення економічної та національної безпеки;
4. Утрата працівниками приватизованих підприємств основних соціальних гарантій і прав, насамперед права на працю;
5. Відсутність належного приватизаційного законодавства.

Однак не варто нехтувати і тим фактом, що приватизація стала ініціатором позитивних зрушень як в економічному житті держави, так і в соціальній сфері. Наприклад, приватизація стимулювала розвиток фондового ринку України саме завдяки розповсюдженню акціонерних товариств, як найпоширенішої форми приватної ініціативи. Процеси великої приватизації почалися в 1996 році, саме тоді й були зареєстровані перші об'єми випуску акцій на загальну суму 1, 821 млрд грн. Поступово об'єми випуску збільшувалися і на початок 2003 р. загальний об'єм випуску акцій ВАТ склав 49,7987 млрд грн., а в 2006 році загальний обсяг торгів Фондовою біржі ПФТС склав 27,63 млрд грн.[4].

Суспільно важливим результатом приватизації стало й те, що мільйони громадян стали власниками цінних паперів, познайомились з правами та обов'язками акціонерів. Таким чином, була спроба створити умови для формування соціального прошарку, який можна назвати середнім класом.

Ще одним позитивним зрушенням приватизації в українському суспільстві є те, що громадяни України готові, на відміну від початкового періоду реформ, працювати в приватному секторі економіки. Хоча на це згодні переважно люди до 40 років. Це пояснюється тим, що менталітет цих громадян вже відрізняється від тих, кому за 45 років, бо на відміну від останніх, їх свідомість сформувалася вже в іншій економічній системі.

Треба зазначити, що приватизація також впливає на ступінь конкуренції в економіці. Конкуренція, прибуток, вигода та інше, що асоціюється в багатьох із поняттям ринку, аж ніяк не виключають моралі, ділової етики. Навпаки, припускає — якщо це справжній ринок. І хоча, для сьогодення України це скоріше лозунг, ніж реальність, але ідея та прагнення цього само по собі зовсім непогано.

IV. Висновок. Проаналізувавши процес приватизації в Україні, можна зробити висновок, що основні завдання її залишилися й досі не вирішеними – не створено широкого прошарку власників, особливо середнього класу, відсутнє фінансове підґрунтя для проведення подальших реформ у соціально-економічній

сфері. Тобто, можна сказати, що приватизація в Україні носить антисоціальний характер і проводиться в інтересах окремих правлячих еліт.

На нашу думку, процес реформування відносин власності неможливо проводити в умовах політичної нестабільності та відсутності належного та повноцінного законодавства.

Вважаємо також, що концепцію приватизації в Україні треба змінити. Необхідно зробити інвентаризацію підприємств та виставити на продаж перш за все ті підприємства, які знаходяться в занепаді та які мають шанс у приватних руках «вилікуватися». Підприємства, які мають стратегічне значення для України, мають знаходитися під жорстким контролем держави і присутність іноземних інвесторів на цих підприємствах має обмежуватися.

Джерела та література

1. Казакова С.В. Деякі підсумки та результати трансформації відносин власності в Україні/Зовнішня торгівля: право та економіка.-2006.-№1.-С.115-119.
2. Українське суспільство 1994-2005рр., соціологічний моніторинг.
3. www.ukrstat.gov.ua
4. www.pfts.gov.ua
5. www.left.ru

Лісовий А.В.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ І ЯКОСТІ ЖИТТЯ СЕЛЯН

I. Вступ. В Україні досить активно досліджувались проблеми сталого розвитку взагалі (причому більше всього вивчався саме екологічний його аспект), значно менше приділялось уваги сталому розвитку сільського господарства і зовсім немає робіт присвячених сталому розвитку сільських територій. Це пояснюється тим, що більшість вітчизняних вчених наповнюють категорію «сталий розвиток» в основному саме екологічним змістом. А враховуючи те, що українське село в екологічному відношенні виглядає поки що краще наших міст та зарубіжних сільських населених пунктів, то сталий розвиток саме сільських територій поки що не став актуальним в дослідженнях українських науковців. Наші вчені думають над більш першочерговими проблемами: як нагодувати людей, забезпечити їх житлом, гарантувати отримання мінімальних соціальних стандартів. Але науковці всього світу визнають, що сталий розвиток крім екологічного включає ще й економічний та соціальний аспекти. І саме за цими напрямками українське село не те що стало розвивається, а швидше стало деградує. Тому проблема сталого розвитку саме сільських територій є надзвичайно актуальною і вимагає негайного вирішення.

Досліджували проблеми сталого розвитку наступні вітчизняні вчені: Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Жарова Л.В., Хлобистов Є.В. Проблемами сталого розвитку сільського господарства займалися: Білорус О., Корсак Л.М., Мацейко Ю.О., Мельник Л.М., Онищенко О.М., Прадун В.Н., Шиян Д.В., Шубравська О.В., Юрчишин В.В. На жаль, досліджень сталого розвитку саме сільських територій не виявлено в українській науці. Тому саме цій проблемі і буде присвячена дана робота.

II. Постановка завдання. Оскільки українські села (і навіть ширше – сільські території) вимагають збалансованого в усіх сферах (сталого) розвитку, то завданнями даної роботи будуть: визначення і співставлення категорій «розвиток», «економічний розвиток», «сталий розвиток», «сталий розвиток сільського господарства» та «сталий розвиток сільських територій»; вирішення проблем законодавчого забезпечення та практичного втілення в життя сталого розвитку сільських територій.

III. Результати. Терміни «розвиток», «економічний розвиток», «сталий розвиток» в даний час широко застосовуються в науковому і діловому обороті при характеристиках процесів соціально-економічного розвитку, що відбуваються в світовій економіці, економіці України та її регіонів.

Немає однозначного визначення, яке б розкривало всі аспекти широкого поняття «розвиток». Звичний підхід описує розвиток з погляду досягнення цілей. Розвиток – незворотна спрямована закономірна зміна об'єктів, у результаті якої виникає їх новий якісний стан [1].

Економічний розвиток – структурна перебудова економіки відповідно до потреб технологічного і соціального прогресу [1]. Найчастіше мається на увазі створення робочих місць і матеріального багатства та підвищення рівня життя. Економічний розвиток – це також процес, який впливає на ріст економіки і націлений на поліпшення господарського добробуту суспільства.

Останнім часом в літературі приводяться різні тлумачення терміну «економічний розвиток». Одні автори пов'язують економічний розвиток із зростанням добробуту, доходів на душу населення, поліпшенням якості життя, підвищенням ступеню задоволення головних потреб всіх членів суспільства. Інші – акцентують увагу на самих загальних закономірностях економічного розвитку: його циклічному характері, зв'язку з прогресом і зростанням, еволюцією та експансією. Треті роблять акцент на комплексному, багатовимірному характері цього процесу, що включає глибокі зміни в технічних, економічних, соціальних відносинах, політичній, інституційній сферах, в області інфраструктури, технологій, освіти, а також в домінуванні головних факторів виробництва: капіталу, природних ресурсів, праці.